AMIN REJHANI

Revolucija

Dan je njen sumoran, a noć je njena blistava i zanosna; od njene izlazeće zvezde oči neće odvojiti onaj koji je ugleda.

Glas njene anarhije je strašan, u njemu su rika i vapaji — u jedan zvuk se slivaju urlici lavova i graktanje vrana, despoti se tog trenutka u prah pretvaraju, a najbolji ljudi steg uznose.

U taj dan teško tiranima, oholima i razvratnicima...

To je samo jedan dan u godinama, jedan trenutak u danu strašnog suda.

U taj dan teško tiranima!

*

Revolucija je to, a dan je njen namršten i strašan.

Zastave se kao cvetovi u nebu njiču.

A bubnjevi ponavljaju odjek divne pesme, trube pozivaju sve što dušu ima da se odazove.

Iskre iz očiju naroda u požar su je razbuktale, plamen se za hranu raspituje — mačevi mu odgovaraju i od strahote se sedi...

U taj dan, teško tiranima! Teško njima od pobunjenih robova, upornih tražilaca pravde!

Zlo sa sveta odlazi!

Zadnji je čas tirana!

*

To je revolucija sa svojim bosonogim sinovima, mladići njeni muževi su postali, a žene su se u tigrice pretvorile; govornici njeni, propovednici slatkorečivi, mačeve su uzeli i heroji postali.

U taj dan teško tiranima!

*

U danu bombama rastrganom izvešće ih u okovima i ognju predati; u onaj dan kad oni ne naređuju i ne zabranjuju, kada ih puste, a oni ne pobegnu.

U taj dan teško tiranima!

*

Zar ne znaju istoriju Rima? Tog dana se Cezar porfirom ogrnuo i ruku ka žezlu pružio... i tad je pao pod noževima svojih jučerašnjih saradnika, izboden i unižen.

U taj dan teško tiranima!

*

Zar im nisu ispričali priču o Parizu, o danu kad je srušena Bastilja i kad je otsečena glava kralja Luja. O danu u kome su tirani i vlastela bežali ispred razjarenog lica Pariza...

U taj dan teško tiranima!

*

A vest o Engleskoj —

O danu kad su se zakleli pivari i kazali:

»To je slavni vod!«

O danu kad je krčmar sazvao narod, a kralj tiho sanjario zaštićen nadom.

Najednom, slabi su snažni postali, a kralj Karlo svrgnut sa veđala u pomoć zove...

U taj dan teško tiranima od tigrova-pobunjenih robova!

U taj dan teško razvratnicima od svetle pobede vatrenih znakova!

*

A vest o novom svetu... zar još do njih nije doprla?

Zar nisu videli plamenu peć u koju su bačeni svi ugnjetači i tirani, u kojoj je porfir goreo, a od žezla se lili čelični venci?

Gde su se robovi oslobađali i gde su hiljade umirale za slobodu ostalih.

Gde su se poniženi uzdigli a tirani uništeni?

U taj dan teško tiranima! U taj dan Bog se vraća porobljenima!

*

I biće slobodna, duha jasnog, jer će iz njenih iskri vulkani buknuti!

U svetilištima će ostati »duh istine« i duša čoveka, iskrenog i pravog...

Tog dana će tirani osetiti vrućinu mučeničkog kažnjavanja na zemlji a ne u paklu...

U taj dan teško tiranima od tigrova-pobunjenih robova...

U taj dan teško tiranima od svetle pobede plamenih znakova...

Preveo Aca BADNJAREVIĆ

AMIN REJHANI je rođen u Libanu 1879. Detinjstvo i mladost proveo je u SAD, gde mu je otac emigrirao. U SAD je počeo da piše. Sa Džebranom Halil Džebranom je osnovao »američko — siriskuc literarnu školu. Tekstovi nastali u inostranstvu puni su čežnje za dalekom domovinom. Posle I svetskog rata se vratio u Liban gde je ostao sve do svoje smrti 1940 godine. U njegovim pesmama u prozi preovladuju patetika i retorika, ali to toliko odgovara orijentalnim čitaocima da A. Rajhani zauzima jedno od vrhunskih mesta u modernoj arapskoj literaturi.

robert koglen

gnevni mladi ljudi engleske

Pripadnici te grupacije imaju određenu, svežu tačku gledišta i time su neosporno postali najvažnija književna pojava u posleratnim godinama. Pripadaju joj pripovedači Kingsli Ejms, Džon Vejn, Džon Brajn i dramaturg Džon Osborn.

U inostranstvu najjači uticaj vrši Osborn. Komad »Osvrni se u besu« prikazan je u Engleskoj, SSSR, Francuskoj, Švedskoj. »Zabavljače« je izvođen u USA, Nemačkoj, Engleskoj i na repertoaru je u Parizu.

Protagonista drame »Osvrni se u besu«, Džimi Porter, je najpoznatiji izraz gnevnog duha mlade Engleske. On je sigurno i najneprijatniji lik u modernoj literaturi: kavgadžija, egocentričan, sadista, pun samosažaljenja ali bežalostan prema drugima, ukratko — hulja. Ali u Džimiju sem gole mržnje ima i nešto drugo. On pretstavlja i nešto veće od čiste zlobe, nešto zbog čega nas tišti u sećanju. Ljutiti se na njega je nezadovoljavajuća reakcija, jer je i on sam pun opšteg satirućeg besa.

Ljuti se na svoju ženu: »... ovaj spomenik neprivrženosti... Kad bi se samo nešto dogodilo što bi te probudilo iz slatkog ponoćnog sna.« Ljuti se na taštu: »Rekao sam da je ona stara kuja i da bi trebalo da bude mrtva... Kažem, red bi bio da je mrtva. Bože moj, koliko li će soli trebati crvima dok je ne dokrajče.«

Ali on mrzi ili bar prezire gotovo sve što uočava: vaspitanje, religiju, ljubav, vladu. Pretpostavljam da ljudi naše generacije više nisu u stanju da ginu za pravednu stvar... Nema više pravednih, junačkih dela. Ako dođe do velike gužve i svi mi izginemo, neće to biti u starinskom velikom stilu. To će za Hrabrog Novog biti nešto nema mnogo-na-čemu-da-se-zahvaljujete. To će biti tako beznačajno i neslavno kao i protračati pred autobusom.

Ovakav stav je izazvao snažan odjek, jer su mladi Englezi između 25 i 35 godina već razdraženi protiv poretka.

Jako zaokupljeni svojom ličnom mržnjom ti su gnevni mladi ljudi ipak pretstavnici popriličnog dela britanskog naroda današnjice. Naravno, ima još i dovolino patriotizma i osećanja za zajedničko dobro, ali je neosporno da je i jedno i drugo već u opadanju, dok je, naprotiv, društvena i individualna neodgovornost u porastu. Stav »Ja ću uzeti svoje« (ili »Ja ću zadržati svoje«) ispoljava se kako među studarima, tako i u ubuđalim kutićima privatnih klubova. I glavni uzrok tog porasta sebičnosti nije u klasnom antagonizmu ili ekonomskim dogmama, već u značajnoj i kobnoj istoriskoj činjenici — propadanju Britanskog carstva.

Vekovima je bilo mnogo puteva do uspeha i bogatstva i kod kuće i u kolonijama. Počev od 1945 godine mogućnosti se smanjuju. Pored ostalog razočaranja, to je bitni elemenat u gnevu mladih. Nema se kuda, a mnogima izgleda da ni sama Engleska nema kuda. Nova je i podređena uloga Engleske u svetskim pitanjima, a budućnost je neizvesna.

Engleski kritičar, Frenk Hilton piše sledeće:

»Naša zemlja je bolesna. bez samopouzdanja, neurotična. Boluiemo od Britanije onakve kakvu zamišljamo da treba da je. Britanije-velesile. Ali to više nismo. Nismo više veliko malo carstvo kao što smo nekada bili i to nam niko ne dozvoljava da zaboravimo. Naš Edšinkort i Trafalgar i naše galantno povlačenje kod Denkerka i sve te šašave šovinističke drangulije koje nazivamo nasleđem tako nas tište da svaki put kada spiker najavljuje najmoderniji šlager Amerike, možete da čujete kako gavran sa Tauera šćućuren na njegovom ramenu grakće: Da, ali 1776 bio je britanski šlager u modi.«

Dobar put za upoznavanje Gnev nih mladih ljudi jeste da se prvo razmotri šta oni nisu, jer su ih optužili skoro za sve i sva. Njih, naprimer, ne treba brkati s američkom, džezom zaluđenom, lepršavom omladinom, iako su obe grupe buntovne. Kao što je napred rečeno, Gnevni mladi ljudi nisu vrlo besni. Oni se obično nalaze u stanju stalne razdraženosti i njihovo orude je češće satira negoli polemika. Mali je broj mladih, većina ih je duboko zagazila u tridesete godine. Neki od pripadnika i to Dora Lesing (»Trava pevaa«) i Ajris Mardoh (»Pod mrežom«) su Gnevne mlade žene. Treba istaći da su Gnevni mladi ljudi daleko od toga da sačinjavaju neku kompaktnu grupu ili da imaju neko zajedničko sastajalište ili neki zajednički određeni program; štaviše oni ne vole da ih shvate kao celinu i mrze ime koje im nameću. Njih nekolicina su prijatelji, većina se tek površno poznaje i u književnim časopisima stalno pišu neljubazne eseje jedni o drugima.

Karakterističan je njihov prilaz društvu, politici pa i samom pisanju. Ova generacija od srednjih do mladih kojoj etiketa Gnevni mladi ljudi pristaje isto tako dobro kao i bilo koja druga, razlikuju se od prethodne generacije 30-ih godina kao što se ova razlikovala od slavne Edvardianske generacije.

Vedar mladi čovek Britanije 50-tih godina često beše čovek koji se pobunio; obično protiv više klase, školskog ekskluziviteta i konzervativne političke tradicije kojom su ga često kljukali već porodičnom srebrnom kašikom. To je bilo doba džentlmena-radikala, tamnoružičastih pesnika i plemića-marksista. Izgledalo je da će sve biti dobro ako samo pogodna garnitura reformatora dođe na vlast. Pripovedač Džon Vejn, koji pripada Gnevnim mladim ljudima, kaže: »Smisao za ličnu odgovornost, koji se sada sasvim izgubio, već je onda počeo da slabi. Beše to poslednje doba, svesno i grozničavo poslednje kada su ljudi osećali da mogu da utiču na događaje, ako se samo potrude da se uključe u nešto, da dobiju člansku kartu, da nose specijalnu košulju, organizuju mitinge i izvikuju parole. Posle 1946 niko više nije imao takav stav«.

Džon Obsornova mati je veći deo života provela kao kelnerica. Posle uspeha komada «Osvrni se u besu« i »Zabavljača«, Osbornovi prihodi su se popeli na 1000 dolara nedeljno, a još pre nekoliko godina živeo je on s majkom od 5 dolara sedmično. Džon Vejnov otac je bio dentist sa skromnim prihodima i Vejn je odrastao u fabričkoj četvrti izvan Mančestra, među fabrikama i pećima za pečenje cigala. Džon Brajn je 1957 g. imao znatan književni uspeh u Engleskoj. On je sin gradskog službenika. Rođen je kraj radničke četvrti i još i sada živi u neprijaznom, deprimirajućem industriskom gradiću Bredford u Jorkširu. Kingsli Ejms, čiji je »Srećni Džimi« bio roman o kome se najviše diskutovalo tokom ove dekade u Britaniji, potiče iz niže srednjeg staleža. Otac mu beše sitan činovnik u Londonu. Ti ljudi nisu na putu »da se priključe radnicima«, oni jesu radnici. Oni mogu malo da se razlikuju od svojih čika i kuzena u pogledu vaspitanja, po izgovoru, spoljnom izgledu što je izgleda u vezi s tim, ali su inače sasvim isti. Ne veruju u utopiju. Ne veruju mnogo u laburističku partiju. Ustvari, oni ni u šta naročito ne veruju.

Pa ipak, njihovo postojanje su omogućili politički romantičari iz prethodnog perioda. Kaže se da je Engleska doživela svoju revoluciju« kao rezultat rata i posleratne delatnosti laburističke vlade od 1945-51. I zaista, mnoge činjenice mogu da podrže tu postavku. Laburisti su uveli sistem poreza koji treba da razori nasleđno bogatstvo, uveli su sistem vaspitanja koji treba da omogući najbolje obrazovanje svim sposobnim dečacima i devojčicama bez obzira na imovno stanje, uveli su razgranat aparat socijalne zaštite koji moraju da održavaju i konzervativci. Zaista, sprovedene ekonomske i socijalne promene pretstavljaju skoro katalog onoga o čemu su reformatori govorili nekoliko generacija unazad. Ove reforme su naravno trebale širom da otvore vrta nižim socijalnim slojevima da dobiju one prednosti koje su im bile uskraćene.

Ali nešto je ipak izmaklo. Zahvaljujući blagostanju otstranjeno je mnogo nevolja, ali je baš zbog toga nestalo i uzbudljivosti života. Porezi na prihod su u Engleskoj danas tako visoki, da se mladiću koji zarađuje, oduzima najveći deo prihoda. On nikada neće gladovati, nikada se neće obogatiti, nikada neće imati više od minimalnog zadovoljstva da poseduje polovna kola i televiziski prijemnik koje će kupiti na otplatu. Čeka ga beskrajni izgled na osrednjost. O tome je mladi pisac Džordž Skot, koji se uzdigao tipičnim putem Gnevnih mladih — skromne porodične prilike, Oksford zahvaljujući državnoj stipendiji — pisao: »Eto nas sa našim diplomama, vaspitanjem, uglednim položajem u društvu, našim imenima na koja toliko polažemo u štampi, eto nas kako pokušavamo da savladamo posao koji donosimo kući u nabijenim torbama dok beba plače u sednoj ili čak i istoj sobi, dok kredit polako guši u nama život, ljubav, smelost i talenat«.

Revolucija nije razorila socijalnu podeljenost, klasnu strukturu, a povezanost po školi, porodici, društvu, odeći još i sada znači isto što i pre.

Očekivalo se da će najinteligentniji, najambiciozniji i najsposobniji članovi društva imati neke koristi i zato je »revolucija« ispala tako bezbojna. A to je ono osnovno što izaziva nezadovoljstvo gnevnih mladih ljudi. Postali su cinični u svojim stavovima prema zemlji blagostanja, tom smelom ali ugodnom novom svetu koji su im roditelji obećali. I ispililo se zvanično strašilo gnevnih mladih ljudi: Ustanova.

Niko nije umeo da definiše Ustanovu na opšte zadovoljstvo. Ali za one koji veruju u nju ona bi se, grubo rečeno, sastojala od svih ureda i ljudi koji sprečavaju novopridošle da steknu vlast i ugled koji bi mogli očekivati. U okvir Ustanove spadali bi i institucija perova, i London Tajms, i stare plemičke porodice, i Engleska Banka, i slavne škole kao Itn i Harou, i kanterberiski nadbiskup, i najveći broj književnih kritičara, i klasične odore Oksforda i Kembridža, i dobri klubovi, i krojači Sevil Poua i otprilike pola tuceta slavnih pukova. Ako bi trebalo proširiti, mogli bi pod pojmom Ustanova obuhvatiti i instituciju kraljevstva i sadašnje članove kraljevske porodice, koje Osborn, npr. definiše kao »zlatni nadev u zalogaju truležia«, a poštovanja prema kraljevskoj kući naziva »nacionalnim pomijama«.

Ali Ustanova nisu samo ti vidljivi simboli. To je, ustvari, cela plemička tradicija u Britaniji koja je pokolenjima pisaca davala materijala za karaktere i situacije. Omiljena tema prošlosti je bila kako je junak, niskog roda ali pun vrlina, naučio sva ta pravila, prešao klasnu pregradu i postao džentlmen. Za Gnevne mlade ljude je ova ideja i smešna i uvredljiva.

Junaci njihovih romana izbegavaju, gaze osveštana pravila, a ponekad pristaju na kompromis s konvencijama da bi postigli cilj, ali nikada ne veruju u njih. Zaplet Ejmsovog romana »Srećni Džim« se uglavnom svodi na umešne i smešne pokušaje njegovog junaka, Džima Diksona, predavača